

УДК 325.07

О.А. Ровенчак

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИСВІТЛЕННЯ ПИТАНЬ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ НА СТОРІНКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

У статті представлено результати дискурс-аналізу (з елементами контент-аналізу) трьох українських газетних видань на предмет висвітлення питань міжнародної міграції. Особливо виділено питання економічної міграції (точніше такої її форми, як трудова міграція), довгострокової міграції (діаспор), а також злочинності у цій сфері.

Ключові слова: міграційні процеси, трудова міграція, висвітлення в періодиці.

Здобуття Україною незалежності збіглося в часі з початком активного розвитку глобалізаційних процесів у світі. Міжнародна міграція¹ як складова глобалізації не оминула й Україну. Наша держава включилася до світових міграційних процесів із початком 1990-х рр. і на сьогодні є їх активним учасником. З огляду на це метою дослідження обрано порівняльний аналіз репрезентацій питань міжнародної міграції в українській пресі. Вибір газетних публікацій зумовлений тим, що преса на сьогодні залишається важливим джерелом інформації та одним із механізмів формування уявлень про сучасні міграційні процеси [2]. Досягнення поставленої мети здійснюється за допомогою реалізації таких завдань: 1) з'ясування кількісної панорами публікацій, пов'язаних з питаннями міжнародної міграції; 2) аналіз сукупності основних тем газетних статей на тематику міжнародної міграції; 3) вироблення на цій основі власного бачення основних проблем, дотичних до теми міжнародної міграції та відповідних висновків.

Треба відзначити, що аналіз таких репрезентацій не є в Україні поширеною темою дослідження. Крім того, публікації, які з'являються, здебільшого зосереджені на одній темі – на питаннях, пов'язаних із трудовою міграцією [2; 3]. А, до прикладу, польські соціологи зосереджуються переважно на способах репрезентації іммігрантів на сторінках преси у їхньому суспільстві [4].

¹ **Міграцією** ми вважаємо перетин адміністративного кордону, добровільний чи примусовий просторовий рух осіб чи груп осіб від місця (країни) виїзду до місця (країни) в'їзду за наявності або відсутності законних підстав, на певний період часу або назавжди, що може вести за собою зміну постійного місця проживання; а також соціокультурний процес, що передбачає зміни в соціальній, культурній та особистій сферах життєдіяльності як самих мігрантів, так і суспільств еміграції та імміграції і окремих осіб (чи груп осіб), що в них проживають. Міграція включає в себе еміграцію та імміграцію. Еміграція – виїзд осіб чи груп осіб з місця (країни) проживання, що передбачає подальшу імміграцію, тобто в'їзд осіб чи груп осіб на місце (чи в країну) призначення (або нове місце проживання). Звідси мігрант – особа, яка здійснює міграцію. Відповідно емігрант – це особа, яка здійснює еміграцію, а іммігрант – особа, яка здійснює імміграцію [1].

Для дослідження репрезентацій міжнародної міграції в українській пресі було обрано газети “Голос України” (офіційне видання Верховної Ради України; загальний тираж 150 тис. прим.), “Дзеркало тижня” (загальноукраїнське аналітичне видання; загальний тираж 32,8 тис. примірників) та “Високий замок”² (одне із найпопулярніших видань Західного регіону України, який своєю чергою є одним із найбільше включених у світові міграційні процеси; загальний тираж 464,5 тис. прим.). Аналіз газетних публікацій проводився за період січень – грудень 2009 р., що включає 250 номерів “Голосу України”, 238 номерів “Високого замку” і 52 номери “Дзеркала тижня”. Для аналізу газетних публікацій за темою дослідження відібрано повідомлення, назва та зміст яких відповідає темі, а також, ті повідомлення, що містять звернення до теми міжнародної міграції, хоча й присвячені іншій темі.

У дослідженні використано метод дискурс-аналізу та елементи контент-аналізу стосовно найбільш представлених тем.

На основі аналізу публікацій автором виокремлено 6 ключових тематичних блоків: 1) міграція з огляду на причини-цілі; 2) тривалість міграції; 3) міграційна політика (міграційне законодавство, візовий режим, перетин кордонів); 4) злочинна діяльність і міграція (нелегальна міграція); 5) історична міграція; 6) міжкультурне виховання, толерантність. Вони охоплюють усі повідомлення про міжнародну міграцію і підрозділяються кожен ще на декілька підтем чи підблоків. Треба зазначити, що частину публікацій присвячено більш ніж одній темі або ж у межах однієї теми порушується більш ніж одна підтема, тому сума публікацій за підтемами не завжди відповідає кількості публікацій за темою.

Розглянемо тепер особливості презентацій тематик кожного із блоків. «Міграція з огляду на причини-цілі» включає такі підблоки: економічна, культурна, сімейна міграції й міжнародна міграція без специфікацій. Найбільша кількість публікацій присвячується темі “Економічна міграція” (“Високий замок” – 133, “Голос України” – 80, “Дзеркало тижня” – 13). Економічною міграцією є перетин внутрішньодержавних та міжнародних кордонів у пошуках роботи, з метою придбання чи продажу товарів і послуг, інвестування та інших видів діяльності, що мають економічні цілі чи мотиви [1, с.135]. Більшість міграцій у сучасному світі мають економічний характер, і Україна як частина глобальної спільноти також активно залучена в ці процеси здебільшого, хоча не тільки як країна-постачальник робочої сили. Першою підтемою виділимо міграцію (з економічних мотивів) військових, миротворців, учасників гуманітарних місій, моряків а також технічних працівників у цих галузях. Кількість таких публікацій не є численною (34) порівняно із наступною підтемою – економічною міграцією спортсменів. Загалом у трьох газетах вміщено 63 публікації цієї підтеми, причому 56 присвячено українській спортивній еміграції (в основному на сторінках “Високого замку”). У цих публікаціях йдеться, зокрема про українських футболістів (“Шевченко – заробітчанин від футболу” [ВЗ, № 147 від 19.08.09], “Футбольна міграція” [ВЗ, № 199 від 02.11.09] тощо), хокеїстів,

² У зазначенні походження цитат будемо використовувати такі скорочення “Голос України” – ГУ, “Високий замок” – ВЗ, “Дзеркало тижня” – ДТ.

шахістів, легкоатлетів та їх професійні успіхи за кордоном. Значну кількість таких публікацій можна пояснити, по-перше, високою мобільністю сучасних спортсменів і можливістю брати участь у змаганнях в різних куточках світу без особливих труднощів, по-друге, рішенням про проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу, що активізувало інтерес до спортивних тем взагалі і до футбольних зокрема, а по-третє, це також, на нашу думку, прояв болючої реакції громадськості (що знаходить відображення на сторінках преси) на вплив з країни багатьох талановитих спортсменів, які проживають і тренуються за кордоном або й виступають за команди інших країн.

Відносно нечисленними є повідомлення про українську культурну еміграцію з економічних причин й професійну трудову еміграцію. Специфікою презентації останньої форми міграції є те, що “Голос України” подає цю інформацію переважно без оцінок, тоді як “Високий замок” поміщає здебільшого об’єктивну оцінку її плюсів і мінусів.

Найзначнішою підтемою економічної міграції є трудова міграція. Загалом з цієї тематики опубліковано 115 матеріалів. Треба відзначити, що в більшості випадків у газетних виступах не використовуються такі вузькоспеціальні чи наукові терміни, як “трудова міграція (еміграція, імміграція)” та “трудоий мігрант (емігрант, іммігрант)”, а замінюються їх публіцистичними синонімами “заробітчанство” та “заробітчанин”. У географії української трудової еміграції у “Високому замку” та “Голосі України” першість утримує Італія, за нею у першому виданні йдуть Чехія, Польща, Росія, в другому – Португалія, Польща, Росія, Іспанія, у “Дзеркалі тижня” частіше йдеться, зокрема, про Росію, Іспанію, Німеччину. Є також низка публікацій, присвячених українській трудовій еміграції без географічної специфікації.

Що стосується тем, які найчастіше порушуються в публікаціях про трудову міграцію, то їх пріоритетність і жанр у різних виданнях різні. У “Голосі України” найчастіше зустрічаємо невеликі повідомлення (“В Росії на заробітках перебуває близько 3,5 млн. українців. Про це вчора повідомила заступниця керівника Федеральної міграційної служби Росії Катерина Єгорова” [ГУ, № 36 від 27.02.09], “У Польщі зростає попит на робочу силу з України, повідомив генеральний консул Польщі у Львові Гржегорж Опалінський” [ГУ, № 107 від 12.06.09]), що не містять аналізу цього виду еміграції; за ними йдуть ті, що містять аналіз переваг і недоліків трудової еміграції як для України, так і для самих емігрантів. Журналісти, як правило, називають такі переваги в різних сферах життєдіяльності особистості: професійна зайнятість, збереження трудових навичок (професійна сфера); грошові перекази, створення власного бізнесу (економічна сфера). Негативними сторонами трудової міграції виступають: труднощі в сімейному житті: відчуження між партнерами аж до розлучень, складнощі спілкування з дітьми (особиста сфера); недостатній соціальний захист мігрантів (соціальна сфера), а також такий макронаслідок, як вплив кваліфікованої робочої сили за кордон із подальшою втратою набутих професійних навичок через зайнятість переважно на некваліфікованими видами робіт. “Позитив – це зайнятість, збереження трудових

навичок, можливість отримувати доходи і допомагати своїй родині... Багато заробітчан хотіли б повернутися додому і відкрити свою справу... Негатив же... це вплив кваліфікованої робочої сили з нашої країни, руйнація у багатьох випадках сімейних зв'язків, недостатній соціальний захист робітників-мігрантів та ризики пенсійного забезпечення” [ГУ, № 121 від 03.07.09].

У “Високому замку” найчастіше зустрічаються публікації, в яких описуються приниження українських трудових емігрантів у країнах перебування і їх безправне становище. Журналісти для відображення і підкреслення гостроти проблеми акцентують увагу на поганих побутових умовах або їх відсутності взагалі; на таких прикрих наслідках, як втрата помешкання і перехід у категорію осіб без визначеного місця проживання; втрата чи відсутність роботи; постійний страх (часто спричинений саме нелегальним становищем в країні перебування); зокрема страх перед поліцією. При цьому знаходить підтвердження згадуване іншими дослідниками використання недостовірних й завищених статистичних даних [2, 5]. “...доводиться виживати і подекуди ночувати під мостами, поки не знайдеться хоч якась робота і дах над головою.” [ВЗ, № 55 від 01.04.09]; “Умови проживання близькі до тваринних...” [ВЗ, № 160 від 08.09.09]. “Та найгірше – принизливий страх перед кожною фігурою в поліцейській формі. Виходячи на вулицю, боялася, що в мені впізнають українку” [ВЗ, № 160 від 08.09.09]).

Ще однією темою, що активно обговорювалася на сторінках “Високого замку”, є можливості і перспективи отримання пенсій трудовими емігрантами (“Хочеш мати українську пенсію? Давай 100 “баксів!” [ВЗ, № 15 від 02.02.09]; “Заробітчани отримуватимуть пенсію” [ВЗ, № 42 від 14.03.09]) та важливість грошових переказів емігрантів.

Як і в “Голосі України”, у виступах “Високого замку” звертається увага на наслідки трудової міграції. При цьому робиться акцент переважно на негативних оцінках українській трудовій еміграції, які значною мірою збігаються з негативними описами журналістів “Голосу України”.

Також в обох виданнях широко обговорюється питання взаємовідносин української держави і українських трудових емігрантів. Йдеться, зокрема, про недооціненість потенціалу останніх державою і недостатній захист їхніх прав та інтересів у країнах перебування. “Від жодної дипломатичної служби допомоги потерпілі так і не дочекалися... Ще не чула жодного випадку, коли б працівники міністерства відразу втрутилися в конфліктну ситуацію і захистили українських громадян...” [ВЗ, № 90 від 28.05.09]; “...жодна правозахисна організація чи державна установа не знає, якою є точна кількість мігрантів, отож захистити їх ніхто не спроможний.” [ГУ, № 219 від 19.11.09]). Публікації, що стосуються української трудової еміграції, у “Високому замку” загалом більші за обсягом, ніж у “Голосі України”.

“Дзеркало тижня”, серед інших, порушує питання повернення трудових мігрантів в Україну у зв'язку з економічною кризою в країнах перебування та через погане становище українських трудових емігрантів. “Багато хто з них (трудовах мігрантів

– О. Р.), з огляду на кризу в будівництві, очевидно почне повертатися додому, де теж криза” [ДТ, № 3 від 31.01.09]) “...глибокий шок у наших заробітчан, звісно, вже минув, але пониження, якому їх піддали, вони навряд чи колись зможуть забути.” [ДТ, № 17 від 16.05.09].

Тема культурної міграції (це міграція, що об’єднує просторові рухи індивідів чи груп індивідів з метою навчання, туризму, відвідування “святих” місць тощо) представлена в досліджуваних джерелах такими підтемами: освіта, туризм, релігійна міграція. Більшість публікацій стосується різних аспектів освітньої міграції, яка здебільшого висвітлюється в позитивних тонах. Наприклад, освітня міграція українців до Китаю та китайців до України зображується як “народна дипломатія”, відзначається легкість адаптації іммігрантів. “Китайці швидко інтегруються в українське суспільство, легко заводять друзів серед українських колег,... В Україні немає упередженого ставлення до китайців... Тут народна дипломатія багато в чому випереджає дипломатію державну” [ДТ, № 45 від 21.11.09]. Проте деякі повідомлення на цю тему у “Високому замку” містять ще й звинувачення у бік влади через незатребуваність студентів та аспірантів в Україні. Щодо туризму, то більшість публікацій такого плану з’являється в літній період у зв’язку із сезонною інтенсифікацією туристичних поїздок. У “Голосі України” та “Високому замку” підтема релігійної міграції представлена двома та однією публікацією відповідно на тему паломництва євреїв-хасидів до Умані.

Тема сімейної міграції (це міграція, що має на меті реалізацію права на возз’єднання сім’ї, тобто возз’єднання з особами, які вже мігрували раніше, або для створення нової сім’ї [1, с.134]) представлена у двох виданнях двома підтемами: усиновлення українських дітей іноземцями та одруження. Публікації, що стосуються усиновлення дітей, характеризуються переважно нейтральним ставленням і констатацією фактів (“Голос України”) або в них виражається позитивне ставлення до міжнародного усиновлення через недостатність вітчизняного і занадто прискіпливі вимоги українців до усиновлюваних дітей (“Високий замок”). Друга підтема – це міграція через одруження. Йдеться переважно про еміграцію українських жінок для створення сім’ї (виїзд в Швецію, США, Польщу, Туреччину тощо), або ж про імміграцію в Україну (переважно чоловіків) через одруження або цілими сім’ями. У кількісному відношенні число публікацій про еміграцію українських жінок з метою створення сім’ї домінує над ідентичною імміграцією в Україну. Також доцільно звернути увагу на той факт, що на сторінках преси (майже) не представлені випадки еміграції українських чоловіків з метою створення сім’ї; очевидно такі випадки трапляються значно рідше, порівняно з жінками.

У темі “міжнародна міграція (без специфікацій)” йдеться переважно про нещасні випадки або курйозні ситуації, що трапились із іноземцями за кордоном. Такі повідомлення мають коротку форму і не містять розширеної інформації про вид міграції чи конкретну діяльність самих мігрантів. Вони стосуються як повідомлень про іноземців в Україні, так і про українців за кордоном та про міжнародних мігрантів, що не мають стосунку до України.

Наступний блок – це висвітлення міграції в залежності від тривалості. Він включає в себе такі підблоки: довгострокова міграція (діаспори) й короткотривала (маятникова) міграція. Підблок “довгострокова міграція (діаспори)” може бути розподілена на 3 підтеми: українська довгострокова еміграція (діаспори), українська довгострокова імміграція (діаспори) та міжнародна довгострокова імміграція (діаспори), що не має стосунку до України. Під українською еміграцією маємо на увазі як життя інституціонально сформованих українських діаспор та культурних об’єднань, так і довгострокову або постійну особну еміграцію. Це ж стосується й імміграції, проте особна українська імміграція є більш однорідною (здебільшого, колишні іноземні студенти, що залишились на постійне проживання). Співвідношення перших двох підтем у межах кожного з видань виглядає таким чином: у “Високому замку” – це 27 публікацій до 3, у “Дзеркалі тижня” – 8 до однієї, а от у “Голосі України” бачимо іншу ситуацію: тут співвідношення 28 до 20. Загалом виразне кількісне домінування першої підтеми чітко корелює із реальною ситуацією в міграційних процесах, у які залучена Україна: попри зростання імміграцій в нашу державу, еміграційні процеси все ще є виразно домінантними. У всіх трьох виданнях стосовно української еміграції обговорюються такі теми: туга за батьківщиною (при особній еміграції). “Однак у моєму житті присутні велика любов і ностальгія за Батьківщиною” [ГУ, № 187 від 06.10.09]; “Вчитель жив думками про Батьківщину – Україну і з нею йшов в інший світ” [ГУ, № 236–237 від 12.12.09]; адаптація українців у новому суспільстві, проблеми асиміляції і збереження національної ідентичності, які в різних країнах виглядають по-різному. “...вона (“четверта хвиля” української еміграції – О. Р.) швидко адаптується до іноземних стандартів життя та інтегрується в нові суспільства” [ГУ, № 177 від 22.09.09]; “...молоді представники (української діаспори – О. Р.) поступово втрачають рідну мову і культуру... долучаються переважно не до естонської, а до російської громади країни” [ДТ, № 12 від 04.04.09]; недостатність допомоги української держави діаспорам при тому, що діаспори сприяють поширенню знання про Україну у світі (“...питання співпраці зарубіжних українців з Батьківщиною... досі по-справжньому не потрапили в поле зору провідників нашої держави” [ГУ, № 236–237 від 12.12.09]; “В Естонії немає шкіл з українською мовою викладання” [ДТ, № 12 від 04.04.09].

Стосовно української імміграції “Високий замок” подає переважно повідомлення без оцінок, а “Голос України” – публікації, що формують позитивний образ довгострокових іммігрантів (діаспор) та їх добру адаптованість в українському суспільстві. “...російською він (іммігрант – О. Р.) говорить майже без акценту, добре розуміє українську, намагається нею розмовляти і писати” [ГУ, № 30 від 19.02.09]; “він (іммігрант – О. Р.) майже нічим не вирізняється за стилем життя від багатьох данилівських парубків...” [ГУ, № 154 від 19.08.09].

“Високий замок”, де міститься найбільше повідомлень за останньою підтемою, публікує здебільшого повідомлення про сучасний стан, тенденції, перспективи, загрози міжнародної міграції у світі (“До середини століття кожен п’ятий європеєць буде мусульманином” [ВЗ, № 142 від 12.08.09]; “214 мільйонів (мігрантів у світі –

О. Р.)” [ВЗ, № 204 від 09.11.09]; “Французи не хочуть бачити у себе мечетей” [ВЗ, № 224 від 07.12.09]). Ці повідомлення виконують не лише інформаційно-пізнавальну функцію, але й, на нашу думку, сприяють конструювання негативного образу іммігранта, який постає навіть не стільки як “інший”, а як “(небезпечний) чужий”.

Тема короткотривалої (маятникової) міграції представлена лише в “Голосі України” (однією статтею про прикордонну торгівлю українців у Білорусі) та у “Високому замку”: 2 публікації стосовно маятникової міграції українців з метою торгівлі в Польщу та 1 – короткотривалій міграції білорусів з цією ж метою в Україну. Така незначна кількість публікацій пов’язана, швидше за все, із запровадженням нових обмежень Польщею щодо кількості ввезених сигарет і алкогольних напоїв від 1 грудня 2008 р. За новими правилами замість двох блоків сигарет і двох пляшок горілки (основних одиниць експорту українських “човників”) можна перевозити дві пачки сигарет й одну пляшку горілки. У разі виявлення контрабанди на порушників накладається штраф. Це завдало суттєвий удар по короткотривалій (маятниковій) міграції, до якої значною мірою долучалися мешканці західних прикордонних районів України, і позначилося на кількості відповідних публікацій у пресі.

У блоці «Міграційна політика» ми виокремлюємо два підблоки: візовий режим, перетин кордонів, прикордонний рух й міграційне законодавство. У першому підблоці виокремлено 8 таких підтем: 1) умови і результати роботи прикордонників; 2) робота консульств і проблеми з отриманням віз. Їхня робота оцінюється в більшості випадків незадовільно. Найчастіше на сторінки преси потрапляла інформація про консульства Польщі, Чехії, США в Україні. (“Консульства рідше відмовляють, але більше вимагають” [ГУ, № 99 від 30.05.09], “Візовий шлагбаум по-чеськи: генконсульство у Львові на реконструкції, а де видають – не знаємо...” [ВЗ, № 62 від 11.04.09]; 3) малий прикордонний рух між Україною і Польщею. Підписання відповідних договорів розцінюється журналістами як позитивний крок у двосторонніх відносинах; 4) тимчасове перекриття кордону між Україною та Словаччиною через епідемію грипу. Цей акт отримав негативну оцінку журналістів; 5) стан українських кордонів у зв’язку із пропускнуою здатністю пунктів перетину на конкретний момент; 6) питання перетину міжнародних кордонів, що не мають стосунку до України; 7) фінансові умови перетину іноземцями українського кордону; 8) запровадження безвізового режиму для українців: у “Високому замку” повідомлення про безвізовий/візовий режим із Білоруссю, Латвією, Бразилією, Хорватією (2) та ЄС (2). У той же час у “Голосі України” спектр країн для безвізового/візового режиму ширший удвічі, а питанню необхідності встановлення безвізового режиму із ЄС присвячено 8 публікацій, в яких окреслено віддаленість перспектив, жорсткі вимоги ЄС та невдоволення української сторони стосовно зволікань у скасуванні візового режиму (лист протесту проти “зведення нових стін у Європі” М. Мариновича: “Приниження, якому піддає нас, українських гуманітаріїв, шенгенська бюрократія, починає нагадувати ті зразки приниження, якими так насолоджувалась бюрократія комуністична” [ГУ, № 244 від 23.12.09]).

Таким чином, можна сказати, що перший підблок повно і всебічно висвітлює актуальні проблеми, пов'язані із отриманням віз та перетином кордонів, насамперед українцями.

У другому підблоці значно менше публікацій у кількісному відношенні і їх тематика не вельми широка. Йдеться зокрема про необхідність створення Міграційної служби України; особливості імміграційної політики ЄС; імміграційна та еміграційна політика України. Найбільше публікацій з цієї тематики знаходимо у “Голосі України”, що відповідає характеру цієї газети.

У блоці «Міграція і злочинна діяльність» виокремлюємо 5 підблоків: 1) нелегальна міграція. Питання нелегальної міграції найбільше (26 публікацій) представлені в “Голосі України”. Ці публікації в основному стосуються нелегальної імміграції в Україну. Більшість із них – це короткі повідомлення про статистику і про затримання чи перебування “нелегалів” із країн Азії та Африки в Україні. Є і низка публікацій, присвячених дискусії про наслідки угоди Україна – ЄС про реадмісію і пункти тимчасового утримання нелегальних іммігрантів. При цьому сама угода оцінюється негативно, а умови утримання іммігрантів у таких пунктах – здебільшого, позитивно. “У 2010-му за програмою реадмісії Україна прийме від країн Європейського Союзу від 100 до 200 нелегальних мігрантів. ...утримання одного непрошеного гостя в пунктах нелегальних мігрантів коштує держбюджету 2–2,5 євро на добу” [ГУ, № 245 від 24.12.09]; “Умови для перебування у пункті створені хороші”; 2) повідомлення про протести проти секс-туризму в Україні; 3) злочинна діяльність окремих іноземців чи невеликих груп іноземців (злочинна діяльність іноземців в Україні, українців за кордоном і міжнародних мігрантів, що не мають стосунку до України); 4) торгівля людьми; 5) захоплення українських моряків злочинцями-піратами: у “Високому замку” – 2 публікації, а в “Голосі України” – 26, при цьому основними тезами, які відзначаються у цих статтях є погані умови утримання моряків піратами і втрати серед моряків, вимоги іноземним власникам суден заплатити викуп, недостатність дій влади України для запобігання і визволення моряків та дискусія про те, хто саме повинен вживати заходів для визволення (“Пірати продовжують знущатися з українських моряків із захопленого балкера “Аріана”” [ГУ, № 103 від 05.06.09]; “Ніна Карпачова: “Зусилля України зі звільнення екіпажу “Аріани” слід підкріпити невідкладними активними діями грецького судовласника”” [ГУ, № 145 від 06.08.09]; “ми (дружини моряків – О. Р.) так і не дочекалися допомоги від керівництва країни... країна повинна посприяти своїм громадянам”” [ГУ, № 205 від 30.10.09]).

Із обраних джерел повноцінно «Історію міграції» висвітлює лише “Голос України”: вміщено 13 публікацій, які, зокрема, стосуються примусового переселення в межах операції “Вісла”, депортації кримських татар, міграції (вивезення) до Німеччини під час і внаслідок Другої світової війни. Усі ці публікації в сумних тонах змальовують згадані історичні міграції, їх причини та наслідки. 7 публікацій присвячено підтемі перебування радянських військ в Афганістані, переважно з порівнянням із сучасною присутністю американських військ в цій країні та

проекцією на сучасне життя і проблеми соціальної незахищеності колишніх воїнів-афганців в Україні.

Однією із найменш висвітлених тем є “Міжкультурне спілкування, виховання толерантності”. Публікації на цю тему знаходимо у “Голосі України” та “Високому замку”. Тематика статей стосується заохочення міжкультурних контактів і взаєморозуміння, виховання толерантності і запобігання ксенофобії в Україні, труднощів співіснування різних етнічних культур в міжнаціональних сім'ях в Україні. Така ситуація є дивною з огляду хоча б на те, що, з одного боку, імміграційні потоки в країну зростають, а з іншого боку – з 2006 р. в Україні чіткою стає тенденція до зростання злочинів, мотивованих міжетнічною нетерпимістю. Серйозною проблемою стало й насильство на расовому ґрунті відносно іноземних студентів [6, с.156]. Саме тому преса могла б відіграти значну роль у формуванні позитивного образу іммігранта в Україну та взаємодії з ним. Проте публікації такого плану, принаймні зараз, ще дуже нечисленні.

Отже, підсумовуючи, варто зазначити, що в “Голосі України” і “Високому замку” переважають два види публікацій (за формою) – це короткі повідомлення на кілька речень та здебільшого невеликі статті з викладом основних фактів, статистики, здебільшого скупкою аналітикою та, часто, фокусуванням на окремому аспекті теми. “Дзеркало тижня” ж подає більш розлогі публікації, що, у більшості випадків, містять широкий аналіз за темою дослідження.

Як бачимо із табл. 1, процентне співвідношення публікацій стосовно української імміграції та еміграції у “Високому замку” та “Дзеркалі тижня” приблизно однакове, а от “Голос України” містить майже на 10% більше публікацій стосовно української імміграції. Крім того, процент повідомлень про міжнародну міграцію, що не має стосунку до України, найбільший у “Високому замку”. Це можна пояснити, зокрема, тим, що “Високий замок” є західноукраїнським виданням, виданням регіону, який найбільше втягнутий у різноманітні міжнародні міграції через історичні особливості та близькість до європейського кордону, чим і зумовлений інтерес читачів до такого роду переміщень.

Таблиця 1
Співвідношення публікацій у трьох виданнях стосовно української та загалом міжнародної міграції, %

Газета	Публікації стосовно української імміграції	Публікації стосовно української еміграції	Публікації стосовно міжнародної міграції, що не мають стосунку до України
“Голос України”	32,6	58,6	8,8
“Високий замок”	22,3	64,2	13,5
“Дзеркало тижня”	21,4	69,6	8,9

Найширше представлену підтему трудової міграції найбільш об'єктивно висвітлює “Голос України”; “Дзеркало тижня” дає найбільше аналізу, а “Високий

замок” – суб’єктивних оцінок, засудження такої еміграції через її наслідки, співчуття емігрантам з приводу їхньої “важкої долі”. Останнє видання також подає найбільшу кількість повідомлень про спортивну міграцію. “Голос України”, порівняно із двома іншими виданнями, більше уваги приділяє темам нелегальної імміграції та довготривалої/постійної української імміграції, а також, історії міграцій та питанням візового/безвізового режиму. З трьох видань найбільше тематику зазначених блоків висвітлює “Голос України”, а найменше – “Дзеркало тижня”.

Отже, можна сказати, що найповніше питання міжнародної міграції висвітлюються в “Голосі України”, проте в багатьох випадках це видання подає лише короткі повідомлення на цю тему, а найбільш аналітично місткими є публікації “Дзеркала тижня”. Загалом же, у всіх трьох виданнях переважна більшість (близько 60–70 %) – це статті, які відображають проблеми української еміграції, що свідчить про сучасне сприйняття України здебільшого як країни еміграції. Дане дослідження є першим, наступні планується проводити із періодичністю у 5 років, що дасть можливість відстежити в часі динаміку висвітлення питань міграції в українській пресі.

1. *Ровенчак О.* Вивчення та класифікація міграцій у науковій літературі з соціогуманітарних наук як спроба наближення до операціоналізації понять / О. Ровенчак // Політ. менеджмент. – 2006. – № 1. – С. 127–139.
2. *Володько В.* Репрезентація сучасної української трудової міграції в пресі / В. Володько // Укр. соціум. – 2007. – № 2. – С. 90–101.
3. *Володько В.* Особливості репрезентації сучасних міграційних процесів в українській та польській пресі / В. Володько // Методологія, теорія і практика соціологічного дослідження сучасного суспільства : зб. наук. пр. – Х. : Вид. центр Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2007. – С. 376–380.
4. *Grzyma a-Kazowska A.* Konstruowanie “innego”. Wizerunki imigrant w w Polsce / A. Grzyma a-Kazowska. – Warszawa : WUW, 2007. – 278 s.; *Mrozowski M.* Obrazy imigranta w mass mediach / M. Mrozowski // Prace Migracyjne. – Warszawa : ISS UW – 1997. – № 1.
5. *Титов В.* О формировании прессой образа этнического иммигранта (взгляд социолога) / В. Титов // СОЦИС. – 2003. – № 11. – С. 41–50.
6. *Нікішина М.* Іммігранти в українському суспільстві : проблема толерантності // Міграція і толерантність в Україні : зб. ст. / за ред. Я. Пилипинського. – К. : Стило, 2007 – 191 с.
Отримано 28.04.10

О.А. Ровенчак

ОСВЕЩЕНИЕ ВОПРОСОВ МЕЖДУНАРОДНОЙ МИГРАЦИИ НА СТРАНИЦАХ УКРАИНСКОЙ ПЕЧАТИ

В статье представлены результаты дискурс-анализа (с элементами контент-анализа) трех популярных украинских газетных изданий на предмет освещения вопросов международной миграции. Особо выделены вопросы экономической миграции (точнее такого ее вида, как трудовая миграция), долгосрочной миграции (диаспор), а также преступности в этой сфере.

Ключевые слова: миграционные процессы, трудовая миграция, освещение в периодической печати.

O.A. Rovenchak

LIGHTING ON INTERNATIONAL MIGRATION ON THE PAGES OF
UKRAINIAN MEDIA

The article presents the results of discourse analysis (with elements of content analysis) of three Ukrainian newspapers in terms of coverage of international migration. Particularly highlighted the issue of economic migration (or rather its form such as migration), long-term migration (diaspora), and crime in this area.

Keywords: migration process, labor migration, coverage in periodicals.